

Wilfried DOLDERER, *Deutscher Imperialismus und belgischer Nationalitätenkonflikt. Die Rezeption der Flamenfrage in der deutschen Öffentlichkeit und deutsch-flämische Kontakte 1890-1920*. Kasseler Forschungen zur Zeitgeschichte. Band 7. Melsungen 1989, 387 bl. ISBN 3-925523-04-9.

De lezers van *Wetenschappelijke Tijdingen* kennen Winfried Dolderer, die in de voorbije zes jaar een reeks bijdragen in ons tijdschrift heeft gepubliceerd. Ze hadden alle te maken met het activisme of met de *Flamenpolitik* in de Eerste Wereldoorlog en de afwikkeling daarvan. Eigenlijk waren het bijproducten van de doctoraatsverhandeling die de jonge Duitse historicus en journalist voorbereidde onder de leiding van professor Horst Lademacher. Hij heeft die sindsdien met veel succes verdedigd en ze is intussen in druk verschenen¹. Dat Dolderer vanaf 1 april 1990 redacteur is bij *De Standaard*, versterkt onze hoop dat hij ook verder aan ons tijdschrift zal meewerken.

De grote verdienste van Dolderer, die zijn boek meteen tot een onmisbaar instrument maakt voor de toekomst, is dat hij in zijn jarenlang speur- en onderzoekswerk de nagelaten papieren van een tiental stuw- en uitvoerders van de *Flamenpolitik* heeft bereikt. Vooral belangrijk waren die van Konrad Beyerle, die de opdracht had de katholieken in Vlaanderen en in Duitsland voor de regeringspolitiek te winnen, en die van de protestantse theoloog Carl Stange, die aan het hoofd stond van de verzorgingsafdeling van het kamp in Göttingen, waar hij de Vlaamse krijgsgevangenen moest bewerken. Verder was er de vrijzinnige volksvertegenwoordiger en economieprofessor Gerhard von Schulze-Gaevernitz, die in 1915 en opnieuw in 1917-18 gehecht was aan de *Politische Abteilung* van het bezettingsbestuur in Brussel. De schrijver Hans Friedrich

1. De periode vóór de Eerste Wereldoorlog werd alleen ter inleiding behandeld.

Blunck was vanaf einde september 1914 als officier van justitie bij de Kommandantur in Brussel bedrijvig en speelde een sleutelrol in de contacten met Vlamingen. In zijn memoranda die natuurlijk niet voor de Vlamingen bestemd waren, vroeg hij de verduitsing en inlijving van het land, maar later kwam hij tot het inzicht dat er niet méér kon worden bereikt dan het steunen van de Nederlandse cultuur en het opzetten van de Vlamingen tegen de regering. Adele Schreiber-Krieger was de feministe die de activistische vrouwenbeweging creëerde. De dominee en christelijk-sociale volksvertegenwoordiger Reinhard Mumm ageerde meer dan wie ook in Berlijn voor de gedachten en belangen van de Gentse dominee Domela Nieuwenhuis en zijn Jongvlaamse Beweging. De officier Pius Dirr genoot als specialist voor Vlaamse aangelegenheden het bijzondere vertrouwen van gouverneur-generaal von Bissing en oefende een beslissende invloed uit op de *Flamenpolitik*. Ook bij hem stelde de auteur de tegenstelling vast tussen zijn pragmatische gematigdheid naar buiten en zijn annexionistische bedoeling.

Het spreekt vanzelf dat het gebruik van de *Nachlässe* van al deze en nog andere figuren, plus van een massa brochures Dolderer heeft toegelaten om een onvermoede rijkdom aan informatie te verzamelen. De toevoeging van een uitvoerige biografische noot over ieder vermelde persoon verhoogt nog de documentaire waarde van zijn werk. Verder ligt zijn kracht niet zozeer in de synthese als in de scherpzinnige ontleding en de onbevagen beoordeling van de gegevens. Enkele voorbeelden:

Tussen de radicale voorstanders van de inlijving van België en de gematigde propagandisten van „steun aan de Vlamingen” bestond er geen fundamentele tegenstelling. Er waren alleen tactische nuances. Als doel van federalisme in België bijvoorbeeld werd in Duitsland openlijk genoemd het land te verlammen. Radicalen en gematigden hadden hetzelfde doel: de Duitse macht over België zo totaal als mogelijk vestigen, maar ze hielden rekening met verschillende mogelijkheden, nl. een volledige overwinning of een onvolledige.

Naast de Alduitse Beweging was de Nederduitse de enige organisatorisch geprofileerde groep die al in 1914 belangstelling had voor het Vlaamse vraagstuk. Maar de Nederduits-Vlaamse toenaderingspoging tijdens de Eerste Wereldoorlog berustte op een wederzijds misverstand. De conservatieve Nederlandse beweging deed aan bescherming van het landelijke dialect en de gebruiken der heimat, zonder het overwicht van het Hoogduits als cultuurtaal in vraag te stellen. De Vlaamse Beweging daarentegen was een nationale ontvoogdingsbeweging, die het Vlaamse volk in België en in Europa wilde opstuwen door de moderne internationale beschaving te assimileren door middel van een gestandaardiseerde cultuurtaal.

De activisten hielden krachtig vast aan de Nederlandse cultuurtaal tegenover de Duitse die men hen wilde opdringen, maar lieten zich veel minder gelegen liggen aan de economische en politieke afhankelijkheid waarin men hen van Duitse zijde ook wilde brengen. Hun Grootnederlandse sympathisanten in

Holland hechten daaraan integendeel wel belang, wat Dolderer de scherpzinnige verklaring ingeeft dat de Hollanders een eeuwenoude traditie van staatkundige onafhankelijkheid bezaten die de Vlamingen misten.

Dat is een verleidelijke voorstelling, maar ik heb er nogal wat bedenkingen bij. Als bewijs van zijn stelling dat de Vlamingen niet zoveel gaven om politieke zelfstandigheid, noemt Dolderer Domela Nieuwenhuis, dus net een Noord-Nederlander. En de onbetwiste leider van de Groot-Nederlanders, F.C. Gerretson, was tijdens de oorlog bereid om Holland federatief te laten aansluiten bij Duitsland, wat toch moeilijk op iets anders kon uitlopen dan op opslorping. En dat de activistische pers niet tegen het Duitse annexatiestreven optrad, verwondert niet als we op allerlei plaatsen lezen hoe ze door de Duitsers was gesticht, geleid en gefinancierd.

Zoals gezegd, handelt dit werk over de *Flamenpolitik* en komt het activisme er slechts in tweede orde aan bod, eigenlijk vooral in een van de negen hoofdstukken. Het meest gebeurt dat nog in het kapittel over de contacten van Beyelerle met o.a. de leiding van het Katholiek Vlaams Oud-Hoogstudentenverbond van Oost-Vlaanderen, met een aantal Antwerpse activisten en anderen. Hij organiseerde het protest bij de paus tegen kardinaal Mercier en stelde de tekst ervan op. In 1918 probeerde hij zelfs om Van Cauwelaert in Den Haag te benaderen, typisch voor het wanhoopskarakter van zijn politiek.

Het slothoofdstuk gaat over de voortzetting van de *Flamenpolitik* tijdens de eerste jaren na de Wapenstilstand.

Dit werk zal voor lange tijd of zelfs voorgoed onmisbaar en onvervangbaar zijn.

Lode Wils